

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/97438,Zewnetrzna-prowincja-sowieckiego-imperium.html>

ARTYKUŁ

Zewnętrzna prowincja sowieckiego imperium

OKRES HISTORYCZNY

(1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej

Autor: FILIP MUSIAŁ 28.12.2022

Sfałszowanie wyborów otworzyło przed komunistami możliwość propagandowego przedstawiania się jako władzy legalnej, „wybranej” zgodnie z postanowieniami konferencji jałtańskiej. W latach 1947-1948 realizowali plany zmierzające do całkowitego zmonopolizowania władzy w państwie. Wiązało się to z decyzjami Stalina, który rozpoczął ujednocianie państw

satelickich wchodzących w skład bloku wschodniego.

Cała władza w ręce... nas?

Od strony formalnej strukturę władzy ujęto w przyjętej 19 lutego 1947 r. przez Sejm Ustawodawczy tzw. małej konstytucji. Ze względów propagandowych utrzymano pozory funkcjonowania w Polsce trójpodziału władz.

Komuniści podjęli działania w kierunku zmonopolizowania władzy gospodarczej. W kwietniu 1947 r. minister przemysłu i handlu proklamował „bitwę o handel” zmierzającą do przejęcia przez aparat państwowy kontroli nad handlem.

Mała konstytucja ustanawiała sejm jako władzę ustawodawczą, a jako władzę wykonawczą – prezydenta, Radę Państwa (której przewodniczył prezydent Polski pojałtańskiej) i rząd. W dokumencie znalazł się także zapis o niezawisłych sądach, które jednak, podobnie jak inne struktury władzy państwowej, w praktyce były w pełni podporządkowane partii.

Wyborcze „zwycięstwo” skłoniło komunistów do propagandowej demonstracji, która miała zyskać społeczną przychylność. W lutym 1947 r. ogłoszono ustawę amnestyjną. W jej efekcie około 23 tys. osób oskarżonych o drobniejsze wykroczenia przeciw reżimowi zostało zwolnionych z aresztów i więzień, a większości pozostałych skazanych za działalność niepodległościową złagodzone orzeczone kary. Zachęcano też do ujawniania się osoby wciąż pozostające w konspiracji. Z możliwości tej skorzystało 53 tys. osób.

Komunistyczny plakat propagujący przyjaźń polsko-sowiecką

Jednocześnie komuniści podjęli działania w kierunku zmonopolizowania władzy gospodarczej. W kwietniu 1947 r. Hilary Minc – minister przemysłu i handlu – proklamował „bitwę o handel” zmierzającą do przejęcia przez aparat państwowy kontroli nad handlem. W czerwcu uchwalono trzyletni plan odbudowy gospodarczej, a w lipcu 1947 r. władze Polski pojałtańskiej – na polecenie Stalina – zaprzepaściły możliwość uzyskania pomocy finansowej od państw zachodnich, odrzucając udział w planie Marshalla.

Czystki wewnętrzne

Sowiecki dyktator zmierzał do wzmocnienia swej kontroli nad krajami bloku, a jednym z narzędzi, które miały to umożliwić, stało się Biuro Informacyjne Partii Komunistycznych i Robotniczych, nazywane powszechnie Kominformem. Powołano je we wrześniu 1947 r., według oficjalnej wersji w Szklarskiej Porębie, w czasie narady delegatów partii komunistycznych Bułgarii, Czechosłowacji, Jugosławii, Francji, Polski, Rumunii, Węgier, Włoch i ZSRS.

5 II 1947 r., wyłoniony w sfalszowanych wyborach Sejm Ustawodawczy wybrał na prezydenta RP Bolesława Bieruta. Na zdjęciu Bierut podczas składania przysięgi odczytanej przez marszałka Sejmu Władysława Kowalskiego. Rota ślubowania pochodziła z konstytucji marcowej z 1921 r.

W przypadku partii z Europy Zachodniej chodziło o synchronizację działań dezinformacyjnych i propagandowych w celu budowania w wolnym świecie „białej legendy” sowieckiego reżimu.

Zgodnie z zaleceniami Stalina w tym czasie działacze PPR dążyli do „uporządkowania” sceny politycznej poprzez likwidację środowisk niezależnych wobec władzy. Jednym z podstawowych celów stało się też utworzenie jednej – dominującej – partii komunistycznej dzięki wchłonięciu PPS przez PPR.

W grudniu 1947 r. na Kongresie PPS przemówienie powitalne wygłosił sekretarz generalny PPR Władysław Gomułka, wskazując konieczność „zacieśnienia współpracy” między partiami. Kontrolę nad PPS utrzymali działacze prokomunistyczni, z rosnącą determinacją marginalizujący tych, którzy opowiadali się za niezależnością. Formalną decyzję o „zjednoczeniu” kierownictwa obu partii podjęły w marcu 1948 r. Proces konsolidacji miał być rozciągnięty w czasie – przed faktycznym połączeniem partii planowano przeprowadzenie w nich czystek. W wypadku PPR chodziło o usunięcie „elementu przypadkowego”, czyli działaczy nie w pełni akceptujących model komunizacji Polski narzucany przez Bieruta. Z PPS komisja weryfikacyjna wspierana przez działania UB miała usunąć przede wszystkim socjalistów niepodległościowych.

<http://Polska1918-89.pl>
© Imperial War Museum, Non Commercial Licence

Tłumy na Placu Politechniki w Warszawie podczas Kongresu Zjednoczeniowego PPR i PPS

Gomułka traci grunt

Równolegle zaostrzał się konflikt w samej PPR, gdzie o pełnię władzy rywalizowali Gomułka (formalnie kierujący partią) oraz Bierut. Ostatecznie Gomułka popełnił polityczny błąd, gdyż podkreślił zasługi niepodległościowe PPS, co zostało odebrane jako podważanie dorobku KPP. Dodatkowo – co miało decydujące znaczenie – Gomułka spierał się ze Stalinem, sprzeciwiając się natychmiastowej kolektywizacji rolnictwa oraz nasileniu walki z Kościołem. W jego przekonaniu komunistyczna władza w Polsce pojałtańskiej była jeszcze za słaba na tego typu działania – opowiadał się zatem za przyjęciem modelu komunizacji dostosowanego do polskiej specyfiki, a nie za automatycznym kopiowaniem wzorców sowieckich.

Na Kongresie Zjednoczeniowym PPS i PPR połączono, tworząc Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą. „Zjednoczenie” było faktycznie wchłonięciem PPS przez PPR.

Ostatecznie we wrześniu 1948 r. Gomułkę zaatakował Bierut – jednoznacznie już wspierany przez Stalina. Gomułka, któremu zarzucono ideologiczne odstępstwo od zasad marksistowskich w postaci „prawicowo-nacjonalistycznego odchylenia”, został pozbawiony funkcji szefa partii. Na stanowisku sekretarza generalnego PPR zastąpił go Bierut. Równolegle kierownictwo PPS radykalnie odcięło się od niepodległościowego dorobku przedwojennej PPS i konspiracyjnej PPS-WRN.

21 grudnia 1948 r. na Kongresie Zjednoczeniowym PPS i PPR połączono, tworząc Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą. „Zjednoczenie” było faktycznie wchłonięciem PPS przez PPR. W nowej partii znalazło się około 1 mln członków PPR i około 0,5 mln członków PPS. Najwyższe funkcje w partii objęli pepeerowcy. PZPR była partią wodzowską – czyli absolutnie podporządkowaną swemu przywódcy – a jej kierownictwo Stalin oddał w ręce Bieruta.

Już od lipca 1948 r. komuniści w pełni kontrolowali także organizacje młodzieżowe, które zostały zlikwidowane, a zastąpił je podporządkowany PPR/PZPR Związek Młodzieży Polskiej.

Fragment podręcznika IPN *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989* (2014).
Całość publikacji dostępna w portalu polska1918-89.pl oraz w wersji drukowanej w księgarni internetowej ksiegarniaipn.pl

COFNIJ SIĘ